

Іраїда ГАЛЕНКО

**КАФЕДРА СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(30-ті роки ХХ ст.)**

В історії кафедри слов'янської філології Львівського університету 30-ті роки були не простими, оскільки за цей невеликий проміжок часу змінилися три керівники кафедри. Зрозуміло, це відбилося як на напрямках наукових досліджень, так і на тематиці профілюючих дисциплін, що викладалися студентам, а також на змісті семінарських занять. Однак традиційна для кафедри орієнтація на глибоке вивчення історії слов'янських мов і зв'язків між ними зберігалася. Кафедру очолювали професори Вітольд Ташицький (Witold Taszycki) у 1929–1936 рр., за сумісництвом також 1936–1937 рр., Здзіслав Штібер (Zdzisław Stieber) – у 1937–1939 рр., Іларіон Свенціцький, – з 11 вересня 1939 р. до німецької навали, а також у 1944–1950 рр., професор кафедри – в 1950–1956 рр. Асистентами кафедри працювали послідовно доктори філософії Станіслав Йодловський (Stanisław Jodłowski) і Стефан Грабець (Stefan Hrabiec).

За традицією польських університетів, кандидатуру претендента на завідування кафедрою пропонували провідні вчені у відповідь на письмове звернення до них декана факультету; особа з найвищим рейтингом обговорювалася та затверджувалася вченою радою факультету, ректором університету та Міністерством віровизнань і публічної освіти. Професори В.Ташицький та З.Штібер пройшли через цю процедуру відбору, доцент І.Свенціцький був призначений на посаду завідувача кафедри слов'янської філології ректором і, за його поданням, Народним Комісаріатом освіти УРСР. У вересні 1941 р. ученому присвоєно звання професора (у 1921–1925 рр. він працював професором таємного Українського університету у Львові).

Професор Ташицький, вихованець краківської лінгвістичної школи, який 22 жовтня 1929 р. одержав звання надзвичайного професора, був зачислений на посаду керівника кафедри слов'янської філології у листопаді 1929 р., а викладати почав 9 січня 1930 р. У 20-х роках, працюючи у Краківському та Вільнюському (1928 р.) університетах, Ташицький опублікував близько 30 наукових, науково-популярних праць та рецензій, присвячених історії польської мови, польській історичній діалектології, персоналіям, історії та сучасному стану лужицької мови. Значне місце серед цих публікацій посідають дослідження з історії польської ономастики, в яких використані також діалектичні матеріали з різних слов'янських мов. Серед ранніх ономастичних публікацій ученого виділяється монографічна праця “Najdawniejsze polskie imiona osobowe” (1926), виконана на широкому порівняльному тлі. Вже ранні праці Ташицького зарекомендували його як серйозного, перспективного і ретельного дослідника різних проблем славістики.

Ставши професором Львівського університету, Ташицький плідно й інтенсивно працював і як науковець, і як викладач. При цьому він не тільки поглиблював ви-

вчен-

ня обраних уже проблем, а й розширював дослідницьку тематику, яка охоплювала історію лінгвістичної думки у Польщі, етимологію слів та морфем, принципи і форми навчання слов'янських мов у середніх школах, упорядковував і видав старопольські тексти тощо. За перші п'ять років праці у Львівському університеті професор опублікував сорок наукових праць та багато рецензій. Зважаючи на це, 23 травня 1934 р. вчена рада гуманістичного факультету одностайно представила Ташицького на здобуття наступного вченого звання – професора звичайного.

Професор С.Курилович, виступаючи на вченій раді факультету з рефератом про науковий доробок ученого, підкреслив, що наукові інтереси Ташицького широкі, особливо плідною є його праця у двох напрямках: на ниві історії польської мови та у ділянці слов'янських особових назв і назв місцевостей. “У працях з історії польської мови, – відзначив Курилович, – професор Ташицький займається передусім проблемою походження польської літературної мови. Як відомо, в науці існують дві гіпотези з цього приводу. Відповідно до однієї з них, творцем і головним захисником якої є професор К.Нітш, польська літературна мова зародилася на великопольській основі. Інакше розглядає цю проблему професор О.Брюкнер. На його думку, наша літературна мова виникла у Малій Польщі. У цій досі не вирішеній науковій суперечці професор Ташицький став на бік Брюкнера... Свою позицію професор Ташицький висловив у критичній статті під заголовком “Spory o pochodzenie polskiego języka literackiego” (“Przegląd Humanistyczny”, V, 1930. S.323–333). Головним аргументом, яким оперував Нітш, захищаючи великопольське походження літературної мови, був брак так званого мазурення у літературній мові і великопольських діалектах¹. Цей важливий аргумент втратив би своє значення, якби виявилось, що малопольське і мазовецьке мазурення – явища відносно пізні. Ташицький довів факт пізнього походження мазурення, дослідивши судові книги першої половини XV ст. (“Z historii mazurzenia w języku polskim”, 1931) та діалектні матеріали. Правда, проблема польської літературної мови і досі залишається актуальною.

Праці Ташицького львівського періоду з питань діалектології не тільки змінили погляд на генезу польської літературної мови, а й, за словами Куриловича, “значно збагатили наші мізерні відомості з польської історичної діалектології”² та історії польських діалектів загалом. Це, зокрема, публікації: “Dialektologia polska w latach 1915–1930”, 1931; “Gwary ludu polskiego”, 1934; “Z dawnych podziałów dialektycznych języka polskiego. Część I / Przejście ga w re”, 1934 та ін.³ Отже, вченого можна вважати одним із фундаторів польської історичної діалектології.

Лінгвістичні інтереси Ташицького були широкі: він досліджував також історію окремих граматичних категорій і форм, походження слів, вживання термінів та їх значення, висвітлював доробки польських учених у сфері полоністики, славістики, індоєвропеїстики, загального мовознавства, опублікував старопольські тексти (“Psaltera floriańskiego”, 1939). Як університетський професор він опікувався загальноосвітньою школою, викладанням слов'янських мов у середніх школах, писав статті методичного та науково-популярного змісту про рідну мову, про апостолів Кирила та

¹ Державний архів Львівської області, ф.26, оп.5, спр.1858, арк.13. (далі ДАЛО).

² Там само. Арк.13. (Переклад з польської мови тут і далі мій – І.Г.).

³ *Taszycki W.* Rozprawy i Studia polonistyczne. T.2. Wrocław – Warszawa – Kraków, 1961.

Мефодія та ін. Великою популярністю користувалася його праця, написана разом з асистентом С.Йодловським "Zasady pisowni i interpunkcja za słownikiem ortograficznym" (1936), яка мала понад двадцять видань.

І все ж визнання у славістичному світі принесли Ташицькому праці з ономастики, якою він займався протягом усього творчого життя. Вже у дослідженнях з історії польської мови та її діалектів учений неодноразово висвітлював форму та значення старопольських особових та місцевих назв. Разом із тим професор публікував статті загального характеру і конкретні спостереження, присвячені всебічному аналізу власних назв, гідронімів і топонімів. Особливо ретельно на історичному тлі він описував шляхи їх утворення, зміни форми і значення. Відстоюючи свою думку, автор часто дискутував з іншими дослідниками. Професор наполегливо працював над створенням словника старопольських особових імен, залучивши до цієї важливої справи учасників керованого ним студентського славістичного семінару. Учений займався також класифікацією слов'янських географічних назв, виявляв чинники, які впливали на формування топонімів (Див праці: "O przyszłym słowniku imion staropolskich", 1930; "Ze studiów nad polskim imiennictwem osobowym", 1932; "Kalendarz imion słowiańskich", 1932; "Imiona naszych praocjów. Ich forma, znaczenie, dzieje", 1933; "W sprawie pochodzenia nazw miejscowych typu Kanary, Kuchary, Piekary i tp. (Z powodu Gramatyki współczesnego języka polskiego H.Gaertnera)", 1934; "Śląskie nazwy miejscowe", 1935; "Kociewie i nazwy pokrewne", 1935–1936; "Rzekomo patronimiczne nazwy miejscowe (Znaczenie przyrostka – IC)", 1936; "Pierwiastek chrześcijański w polskich nazwach miejscowych", 1937; "Nazwy miejscowe kulturalne", 1939. та ін.). З 1939 р. Ташицький був редактором серії "Rozprawy z Onomastyki Słowiańskiej". Праці вченого, присвячені вивченню різних типів власних імен, їхній історії, відзначаються багатством використаних джерел, новизною застосованої методики, багатоаспектністю описання і виваженістю висновків. Тому вони стали зразковими у слов'янській ономастиці. Визнаючи вагомий внесок Ташицького у розвиток славістики і полоністики, у 1939 р. Польська академія знань у Кракові обрала його дійсним членом, а в 1951 р. – Польська академія наук.

Інтенсивною і плідною була також викладацька діяльність Ташицького у Львівському університеті. У ній віддзеркалювалися рівень тогочасної славістики, власні наукові здобутки і творчі пошуки, а також університетські та кафедральні традиції, зокрема започатковані Т.Лером-Сплавінським стосовно викладання не тільки окремих спеціальних курсів, а й загальнотеоретичних. Професор успішно читав різні мовознавчі дисципліни для студентів-славістів і полоністів, у 1931/32 навчальному році – й порівняльну граматику індоєвропейських мов (замість Куриловича, який перебував у творчому відраженні), а в 1933/34 – також курс польської ономастики для студентів-істориків.

Очолоючи кафедру слов'янської філології, В.Ташицький викладав студентам-славістам такі теоретичні курси: 1930 р., II та III триместри: Вступ до слов'янського мовознавства – 2 год. на тиждень; Слов'янські складні слова – 1 год.; Мова і писемність лужичан – 1 год. 1930/31 навчальний рік: Староцерковнослов'янська мова – 2 год. у I, II, III триместрах; Вибрані питання з ділянки польських особових назв – 1 год. I; Болгарські діалекти – 1 год., II; Польська мова у сім'ї слов'янських мов – 2 год., III; Сербо-хорватські діалекти – 1 год., III. 1931/32 р.: Вступ до історії польської мови – 2 год., I; Праслов'янська мова – 2 год., I, II; Описова граматика середньовічної польської мови – 2 год., I, II; Праслов'янська мова – 2 год., I, II. Проблеми по-

ходження польської літературної мови – 1 год., III; Староболгарські (староцерковно-слов'янські) пам'ятки – 3 год., III. 1933/34 р. Граматика полабської мови – 2 год., I, II; Пам'ятки слов'янського письменства – 2 год., III; Польські місцеві назви – 2 год., III. 1934/35 р. Граматика староболгарської (староцерковнослов'янської) мови – 4 год., I, II; Чеська мова – 3 год., III; Польське мовознавство в 1915–1934 роках – 1 год., III. 1935/36 р.: Мова і письменство лужичан – 2 год., I, II, III; Нарис порівняльної граматики слов'янських мов – 2 год., I, II, III.

Як керівник кафедри Ташицький вів нижчий та вищий славістичний семінари, а часом також просемінар для початківців. Учасники семінару (кількість їх не була сталою, наприклад, у 1929/30 навчальному році становила 55 осіб) аналізували старослов'янські та старопольські тексти, обговорювали деякі питання порівняльної граматики слов'янських мов, розвитку польської мови; кілька членів семінару опрацьовували окремі розділи з історії польських особових імен, інші готували реферати з дискусійних лінгвістичних проблем, які зачитувалися і обговорювалися під час занять.

Завдяки самовідданій праці Ташицького, його науково-педагогічна діяльність була високо оцінена колегами. У листі до відділу науки і вищих шкіл міністерства (від 26 червня 1936р.) декан факультету, обгрунтовуючи важливість пришвидшити надання Ташицькому звання звичайного професора, писав: "...Пр. Ташицький – автор низки праць з ділянки мовознавства, які здобули визнання фахової критики, наукової праці не припиняє, він відомий професор, який згуртував навколо себе групу студентів, пробуджуючи у них зацікавлення до мовознавчих досліджень, доказом чого є хоча б спільна праця над словником старопольських імен"⁴.

12 квітня 1934 р. помер завідувач кафедри польської мови професор Генрих Гертнер. Оскільки Ташицький у своїй науковій, викладацькій, науково-популяризаторській та редакторській роботі багато уваги приділяв проблемам польської мови, читав для студентів-полоністів мовознавчі курси, то радою факультету йому було доручене тимчасове завідування кафедрою польської мови у третьому триместрі 1934/35 навчального року. Прагнучи якнайшвидше подолати кадрову кризу, декан і вчена рада факультету з цією метою створили комісію, і на вченій раді обговорювалися кандидатури на посаду завідувача кафедри польської мови з числа польських мовознавців – З.Клеманевича, В.Курашкевича, М.Малецького, В.Ташицького та З.Штібера. Врахувавши думки факультетських учених і визначних мовознавців інших університетів Польщі, рада факультету зупинилася на кандидатурі В.Ташицького (відзначалися високі професійні якості професора як полоніста, його стійкий інтерес до польської мови, якій присвячені найважливіші праці; вказувалося й на те, що основну увагу в своїх дослідженнях Ташицький переніс зі славістики на полоністику, а, на думку К.Нітша, викладання предметів славістики навіть відривало Ташицького від притаманного йому кола інтересів). 12 червня 1935 р. вчена рада факультету одногolosно прийняла рішення просити В.Ташицького дати згоду перейти на кафедру польської мови (лист до Ташицького від 18.06. 1935 р. за № 290/35)⁵, і звернулася в міністерство з проханням надати Ташицькому звання звичайного професора польської мови Львівського університету. В.Ташицький погодився очолити кафедру польської мови за умови, що не менше половини лекцій і прак-

⁴ ДАЛО, ф.26, оп.5, спр.1858, арк.130.

⁵ Там само. Арк.93.

тичних занять буде вести професор Ян Янув (Jan Janów). У 1936 р. Ташицький, згідно з наказом ректора і дозволом міністерства, очолив кафедру польської мови і вже за сумісництвом працював на кафедрі слов'янської філології.

За таких обставин почався відбір кандидатур на посаду завідувача кафедри слов'янської філології. Хоч з 1934 р. на цій кафедрі доцентом працював Іларіон Свенціцький, українець за національністю, учений з широким філологічним кругозором і авторитетом у славістичних колах; його кандидатура на посаду не висувалася. До складу комісії по відбору претендентів, яка почала працювати 6 травня 1936 р., ввійшли професори К.Кульбушевський, Є.Курилович, В.Ташицький, А.Фішер, Я.Чекановський, Я.Янув. Одинадцять відомих польських славістів, до яких декан звернувся з проханням визначити найбільш відповідну кандидатуру на посаду завідувача кафедри слов'янської філології, назвали доцента Краківського університету доктора Здзіслава Штібера або ж поставили його на перше місце серед претендентів, давши йому високу оцінку як науковцю й викладачеві. 27 травня 1936 р. комісія, заслухавши реферат В.Ташицького про наукову діяльність З.Штібера, одногослоно схвалила цю кандидатуру і звернулася до ради факультету з проханням підтримати її висновки та просити міністерство надати З.Штіберові звання надзвичайного професора кафедри слов'янської філології Львівського університету, а також затвердити його на посаді завідувача кафедри слов'янської філології. 10 червня 1936 р. рада факультету чотирнадцятьма голосами (чотири утрималися, один – проти) затвердила рішення комісії. З 20 червня 1936 р. почалося листування з міністерством у цій справі, яке тривало більше року. Декан неодноразово наголошував, що затримка з вирішенням цієї справи негативно впливає на навчальний процес, просив пришвидшити позитивне рішення, при цьому давав позитивну характеристику З.Штіберу як науковцю і людині: "...Доц. Штібер є автором низки праць у сфері мовознавства, вони здобули добру оцінку у науковому світі. Він є працівником енергійним і плідним, тому Гуманітарний відділ У.Я.К. у Львові хотів би якнайшвидше мати його у колі своїх професорів"⁶. 14 вересня 1937 р. З.Штібер одержав професорське звання, 1 жовтня склав присягу і приступив до виконання своїх службових обов'язків у Львівському університеті.

З.Штібер, як і його попередники по кафедрі В.Ташицький та Т.Лер-Сплавінський – випускник Краківського університету. До переїзду у Львів учений опублікував понад сорок наукових праць і мав певний викладацький досвід: чотири роки читав у гімназії, а з 1931 року з перервами працював у Краківському університеті як лектор лужицької мови, мови Авести, асистент кафедри слов'янської філології, доцент кафедри польської мови. Перша наукова праця З.Штібера, присвячена питанням ономастики, написана у 1929 р. на зібраному у Західних Бескидах матеріалі. Однак незабаром учений зосередив свої наукові інтереси на діалектології (західнослов'янській, польській, частково українській і білоруській) і порівняльній граматиці слов'янських мов. У 1928–1930 рр., після закінчення університету, З.Штібер вивчав історію чеської мови та словацькі діалекти, а у 1931–1932 рр. перебував у науковому відрядженні в Німеччині, де зібрав багатий матеріал про верхніх і нижніх лужичан, їх історію, мову, споріднені зв'язки, особливості вимови в окремих лужицьких селах тощо. Інтерес ученого до проблем описової, порівняльної та історичної діалектології

⁶ ДАЛО, ф.26, оп.5, спр.2168, арк.64.

проявлявся і у львівський період його наукової діяльності (дослідження українських та білоруських діалектів).

У своїй науково-педагогічній діяльності З.Штібер органічно поєднував принципи порівняльно-історичного мовознавства з ідеями празької школи функціональної лінгвістики і неолінгвістики, цікавився питаннями змішування мов, вивчення діалектів, особливо суміжних, широко застосовуючи при цьому прийом ізголос, а також засади фонології.

Кафедру слов'янської філології З.Штібер очолював до 1 січня 1940 р., коли був переведений на посаду професора кафедри польської мови. Під час німецької окупації університет не функціонував, і професор, працюючи у Бактеріологічному інституті м. Львова, водночас брав участь у таємних університетських викладах. У 1944/45 навчальному році З.Штібер – професор кафедри польської мови. 16 квітня 1945 р. він залишив університет у зв'язку з виїздом до ПНР.

Отже, львівський період творчої діяльності З.Штібера тривав майже п'ять років. За цей короткий час він опублікував 25 наукових праць, з них дві монографії, що свідчить про виняткову працездатність ученого. Ці публікації, присвячені в основному питанням діалектології, мали велике практичне і теоретичне значення, бо в них не тільки поглиблено висвітлені окремі слов'янські говірки на базі великого самостійно зібраного, науково осмисленого діалектного матеріалу, а й розглянуто нові, не досліджені у славистиці проблеми вирішення перехідних (змішаних) говорів, взаємодії сусідніх говірок, літературної мови і діалектів тощо. Діалектологічні студії З.Штібера зазначеного періоду мали таке спрямування: 1) вивчення словацьких говірок, їх генези, етнічного складу населення, опису мовних рис, висвітлення їх зв'язків із чеською, польською, українською мовами, представлення східнославацьких діалектних текстів тощо (найповніше ці питання розглянуто у праці “Stanowisko mowy Słowaków” (1937); 2) дослідження лужицьких говірок у межах західнослов'янських мов, стосунків верхньо- і нижньолужицьких мов із сусідніми слов'янськими мовами, написання посібника “Krótka gramatyka języka górnołużyckiego” (1938); 3) поглиблений аналіз діалектів Польщі, опис мовних регіонів країни, вияв впливу латини на літературну мову освічених поляків, участь у III Міжнародному конгресі славистів у Белграді і виголошення доповіді “Przyczynki do polskiej fonologii” (1939), а також участь у роботі Комісії з наукових досліджень східних земель при Польській академії знань; 4) складання історико-порівняльного коментаря звукосполучення *dj* в українській, чеській та словацькій мовах, дослідження українських діалектів у східних Карпатах, опис територіальних кордонів діалектів лемків і бойків, лінії поділу між ними над Дністром і над Сяном, межі розповсюдження окремих мовних явищ, виявлення польського впливу на українців, особливо серед шляхти; завершення монографії про діалект лемків (обсягом 7 обл.-вид. арк.), яка під час війни загубилася у львівській друкарні; виголошення доповіді у 1938 р. “Gwary ruskie na zachód od Orogu” на другому з'їзді учених, присвяченому вивченню центральних і східних польських Карпат. Зібраний у східних Карпатах діалектний і ономастичний матеріал З.Штібер продовжував опрацьовувати і в наступні роки, виклавши його у працях “Toponomastyka Łemkowszczyzny”, cz. 1–2 (1948–1949); “Atlas języków dawnej Łemkowszczyzny”, z. 1–8 (1956–1964); “Przyczynki do słownictwa gwar ukraińskich w Karpatach” (1958); “Z fonetyki historycznej dialektu Łemków” (1958); “Systemy wokaliczne dawnej Łemkowszczyzny” (1962); “Dialekt łemków (fonetyka i fonologia)” (1982) та ін; 5) дослідження так званих перехідних говірок і діалектів, які виникають у місцях зіткнення впливів

двох слов'янських мов. У цій ділянці ученому належить багатий науковий доробок, зокрема монографія “Sposoby powstania słowiańskich gwar pszejsciowych” (1938) одержала дуже високу оцінку спеціалістів, оскільки в ній теоретично обгрунтоване явище діалектної суміжності і на основі нового комплексного аналізу описана велика кількість перехідних говірок і діалектів (польсько-словацьких, польсько-чеських, польсько-українських, польсько-білоруських, прикордонних нижньолужицьких, верхньолужицьких та ін.). З урахуванням географічних, соціально-психологічних і мовних ознак учений класифікував перехідні діалекти, підкресливши вагомість психологічного (свідоме чи несвідоме сприйняття рис чужої мови) і соціального (неоднорідність складу населення) факторів.

Про міждисциплінарні інтереси вченого свідчить стаття “Językoznawstwo a krajoznawstwo” (1939). Повний перелік публікацій З.Штібера з 1929 по 1963 р. поданий у збірнику “Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”⁷, а значна частина його наукового доробку львівського періоду передрукована у збірнику вибраних праць вченого “Świat językowy Słowian” (1974)⁸.

Інтенсивною та плідною була й викладацька діяльність З.Штібера. Ознайомлення з навчальними програмами, складеними професором для студентів-славістів Львівського університету, свідчить про те, що у своїй викладацькій діяльності він вдало поєднував викладання загальнотеоретичних і конкретних мовних дисциплін, використовував у навчальному процесі матеріали своїх діалектологічних досліджень. Учасники керованого ним семінару брали активну участь у вивченні змін у лексиці в процесі формування перехідних діалектів. Подаємо тематику славістичних занять професора. 1937/38 навчальний рік, I, II, III триместри: Діалектологія польська – 2 год. на тиждень; Основні причини розвитку слов'янських мов – 2 год., I; Вибрані питання

ділянки спорідненості слов'янських мов – 2 год., II; Початки чеського письменства – 2 год., III. Слов'янський семінар (вищий та нижчий) – по 2 год., I, II, III триместри. 1938/39 навчальний рік, I, II, III триместри: Староцерковнослов'янська мова – 2 год.; Кашубські діалекти – 2 год., I; Чеське письменство до кінця XVIII ст. – 2 год., II, III; Слов'янський семінар (вищий та нижчий) – по 2 год., I, II, III. 1939/40 навчальний рік: Стосунки спорідненості у західноєвропейських мовах – 2 год., I, II; Вплив слов'янських мов на неслов'янські і навпаки – 2 год., I, II; Життя слів у слов'янських мовах – 2 год., III; Перші відомості про слов'ян – 2 год., III; Слов'янський семінар (вищий і нижчий) – по 2 год., I, II, III. На семінарських заняттях студенти виконували вправи на закріплення лекційного матеріалу, аналізували різні тексти, частина учасників семінару і асистент С.Грабець брали участь у вивченні перехідних говірок і діалектів. Разом із С.Грабцем професор виїздив на Бойківщину і Буковину для збирання матеріалів про діалекти та топоніміку Карпат, а також про українсько-румунські стосунки на Буковині.

З.Штібер любив педагогічну діяльність і вмів чітко, доступно і переконливо викладати складні проблеми. Професор Т.Лер-Сплавінський, який знав Штібера ще з Краківського університету, відзначав високу дидактико-педагогічну підготовку вченого і сталий авторитет серед студентів: “Як його лекції, так і практичні заняття користуються великою популярністю серед слухачів завдяки великому викладацькому

⁷ Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. Warszawa, 1965. S.11–28.

⁸ Stieber Z. Świat językowy Słowian. Warszawa, 1974.

талантові, яким він відзначається”⁹. Студенти шанували професора також за його демократизм і надзвичайну доброзичливість. Про науковий доробок З.Штібера львівського періоду професор В.Ташицький писав: “Праці професора Штібера присвячені головню проблемам утворення нових діалектів і взаємовпливам різних мов; хоча вони й стосуються тільки слов’янської ділянки, мають, без сумніву, велике значення також для загального мовознавства... варто також підкреслити зацікавленість ... до землі української”¹⁰. 29 квітня 1939 р. вчена рада факультету звернулася в міністерство з проханням надати З.Штіберу звання професора звичайного, але вирішення цього питання затягнулося. У 1945 р. він був обраний членом-кореспондентом Польської академії знань, у 1954 – Польської АН, а з 1961 р. – віце-президентом Польської АН. Після двадцятирічної перерви, на кафедрі слов’янської філології знову працював приват-доцент Іларіон Свенціцький, який займався проблемами східнослов’янського письменства. І.Свенціцький – унікальна особистість, філолог-енциклопедист – одержав різносторонню освіту (фізико-математичну – у Львівському, історико-філологічну – у Санкт-Петербурзькому та Віденському університетах, мистецтвознавчу – в Археологічному Інституті Санкт-Петербурга. Його наукові інтереси стосувалися різних ділянок славістики: літературознавства, мовознавства, східно- і південнослов’янської дипломатики давнього періоду, музеєзнавства, мистецтва (зокрема, іконопису), архітектури церков на Україні. І в усіх цих ділянках він залишив вагомий спадок.

Наукову діяльність Іларіон Свенціцький розпочав у 1899 р. статтею “Опыт сравнительного словаря русских говоров”, у 1902 р. здобув ступінь доктора. Згодом працював у бібліотеках, архівах, музеях усіх слов’янських країн, вивчаючи різні філологічні матеріали, які стали підґрунтям численних науково-письменницьких і публіцистичних праць з широкою тематикою, яка стосувалася Галичини, різних слов’янських країн та питань світової культури. І.Свенціцький був також прекрасним палеографом (основи її вивчав під керівництвом професора О.Соболевського), йому належить опис понад 700 рукописів та стародруків, які зберігалися у різних сховищах Львова: бібліотеці Народного дому, Національного музею, Ставропігійського інституту та ін. І.Свенціцький – автор навчальних посібників “Основи науки про мову українську” (1918), “Нарис з історії української мови XI–XVIII вв.” (1920), “Українсько-польський і польсько-український словник” (1920) та ін., учений брав участь у різних міжнародних форумах: I Міжнародному з’їзді славістів (Прага, 1929), у міжнародних конгресах візантистів (Софія, 1934; Рим, 1936); у міжнародних конгресах з історії мистецтв (Прага, 1926; Стокгольм, 1933), з бібліографії і бібліотекономії (Рим, 1929).

З приходом на кафедру слов’янської філології І.Свенціцького була заповнена багаторічна прогалина у фаховій підготовці студентів у ділянці літератури і культури східних слов’ян. Учений зазначав, що у 30-ті роки він викладав в університеті східнослов’янську писемність, російську літературу XVI–XIX ст., кириличну палеографію і давньоруську дипломатику (на базі грамот і документів)¹¹. Це підтверджують і назви прочитаних ним дисциплін: 1934/35 навчальний рік, I, II, III триместри: Кирилична палеографія – 2 год. на тиждень; Вправи з палеографії – 2 год.; Російський ро-

⁹ ДАЛО, ф.26, оп.5, спр.2168, арк.28.

¹⁰ ДАЛО, ф.26, оп.5, спр.2168, арк.80.

¹¹ Архів Львівського державного університету ім. І.Франка. Особова справа І.Свенціцького, № 124.

ман XIX ст. – 1 год. 1935/36 навчальний рік, I, II триместри: Суспільні течії в російській літературі XIX–XX ст. – 1 год.; Розбір цінних творів і критиків російської літератури XIX–XX ст. – 1 год.; Східнослов'янська дипломатика XIII–XVIII ст. – 1 год.;

Практичні вправи у читанні пам'яток і текстів східнослов'янської культури курсиву (скоропису) – 1 год. 1936/37 навчальний рік, I, II, III триместри: Роль Візантії у писемності слов'ян XI–XII ст. – 2 год.; Розвиток легенд Кирило-Мефодіївського циклу – 2 год.; Російська писемність від Петра Великого – 2 год., I, II; Пушкін і Україна – 1 год., I, II; Пушкін і слов'яни – 1 год., III; 1937/38 навчальний рік, I, II, III триместри: Російська критична література XIX ст. і Україна – 1 год.; Періодичні та постійні проблеми писемності східних слов'ян XI–XVII ст. – 1 год., I, II; Писемність Московської держави XVI–XVII ст. і Україна – 2 год.; Кирилична палеографія XV–XVIII ст. – 1 год., III. 1938/39 навчальний рік, I, II, III триместри: Зачатки епосу і романтизму у писемності східних слов'ян – 2 год., Кирилична дипломатика X–XV ст. – 2 год.; 1939/40 навчальний рік, I, II, III триместри: Народна епіка слов'ян – 2 год., Кирилична палеографія (з вправами) – 2 год.

Науковий доробок І. Свенціцького у 30-ті роки був багатим і різноманітним. Тематика його значною мірою перегукувалася з викладацькою, але була ширшою за неї, включала проблеми української народної творчості, мистецтва, історії української філологічної думки та ін. (розвідки “Колядки і інші твори народної творчості” (1934), “Контрасти в житті і творчості Гоголя” (1935), “Назва “Русь” в історичному розвитку до XIII ст.” (1936), “Заповіт Ярослава Мудрого 1054 р.” (1937), “Пушкін і Україна” (1937), “Мовні ознаки пам'яток українського письменства домонгольського періоду” (1937), “Договори з греками Болгарії і Руси” (1937), “Русь і половці в староруській писемності” (1938), “Листування українських філологів з Міклошичем” (1940), “Основи староруської дипломатки X–XIV ст.” (1941), “Der Kultur-und Kunstbeziehungen Westukraines mit Byzanz” (1936), “Forma najstarszych dokumentów dyplomatyki staroruskiej” (1936), “Rachunki robót rzeźbiarskich a malarskich 1708–1779” (1978) та ін.¹².

Плідна праця професора І. Свенціцького у Львівському університеті продовжувалася і в післявоєнні роки, і огляд її – це окрема велика тема.

Резюмуючи діяльність кафедри слов'янської філології Львівського університету в 30-х роках, не можна не згадати про те, що члени кафедри підтримували зв'язки з відомими ученими-славістами, університетськими професорами: істориком Ф.Буяком, етнографом А.Фішером, археологом Л.Козловським та іншими, які, починаючи з середини 20-х років, викладали студентам гуманітарного факультету, у тому числі славістам, дисципліни історичного циклу, охоплюючи період від археологічних свідчень про слов'ян і закінчуючи сучасністю. Для студентів, які хотіли оволодіти сучасними слов'янськими мовами (болгарською, російською, сербо-хорватською, українською, чеською), західноєвропейськими чи східними мовами, існували лектори (вищий і нижчий).

Отже, у 30-ті роки кафедра слов'янської філології Львівського університету забезпечувала фахову підготовку студентів, мала високопрофесійні кадри і була важ-

¹² Бібліографічний покажчик. Бібліографія вчених університету. Наукова бібліотека. І. Свенціцький (до 120-річчя від дня народження). Львів, 1996.

ливим осередком дослідження слов'янської писемності, ономастики, топоніміки і діалектології.